

*Dominika Ritter
Paulina Rudnicka
Wanda Pruszevicz**

PRZEMOC DOMOWA NA OBSZARZE MIASTA TORUNIA JAKO ZAGROŻENIE BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO

Abstrakt

Przemoc domowa zarówno w postrzeganiu społecznym, jak i w statystkach stanowi problem społeczny. Celem artykułu jest analiza zjawiska przemocy w rodzinie na terenie miasta Torunia oraz próba odpowiedzi na pytania: czy problem przemocy w rodzinie jest istotnym problemem społecznym w Toruniu? Jak wygląda pomoc dla rodzin z przemocą domową? Artykuł powstał w oparciu o wyniki badań własnych (badania sondażowe, technika ankiety: pytania zamknięte jednokrotnego i wielokrotnego wyboru) przeprowadzonych na przełomie stycznia/lutego 2016 roku wśród mieszkańców Torunia, jak również ilościowej analizy danych statystycznych (sprawozdania Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie z lat 2012-2015). Przemoc w rodzinie stanowi w Toruniu istotny problem, na co wskazują zarówno statystyki MOPR, jak również opinia mieszkańców Torunia. Występuje ona zarówno w rodzinach patologicznych, ale również w tzw. „normalnych rodzinach”, gdzie nie występuje alkohol ani inne problemy społeczne. Samorząd aktywnie pomaga nie tylko osobą pokrzywdzonym (ofiaram), lecz również sprawcą. Dzięki funkcjonowaniu Zespołu Interdyscyplinarnego pomoc ta ma szeroki charakter.

1. Wprowadzenie

Zjawisko przemocy stanowi istotny problem społeczny. Najczęściej dom rodzinny kojarzy się z opieką, poczuciem bezpieczeństwa i wzajemną miłością. To rodzina jest pierwszym środowiskiem, z którego dziecko wynosi najważniejsze i fundamentalne wzory i wartości do dalszego życia. Szczególnie najmłodszy członek rodziny, którzy doznają przemocy w dzieciństwie cierpią najbardziej, bo są ofiarami przemocy, a akty agresji pozostawiają znamię w ich psychice na zawsze. Przemoc rodzi przemoc i gdzie w dzieciństwie dzieci były ofiarami w dorosłym życiu często są sprawcami.

Celem artykułu jest analiza zjawiska przemocy w rodzinie na terenie miasta Torunia. Artykuł powstał w oparciu o wyniki badań własnych (badania sondażowe, technika ankiety: pytania zamknięte jednokrotnego i wielokrotnego wyboru) przeprowadzonych na przełomie stycznia/lutego 2016 roku wśród mieszkańców Torunia, jak również ilościowej analizy danych statystycznych (sprawozdania Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie z lat 2012-2015). Problem

* Katedra Nauk Społecznych, Wydział Finansów i Zarządzania, WSB Toruń.

badawczy: Czy problem przemocy w rodzinie jest istotnym problemem społecznym w Toruniu? Jak wygląda pomoc dla rodzin z przemocą domową? Przemoc domowa zarówno w postrzeganiu społecznym, jak i w statystkach stanowi problem społeczny. Pomoc oferowana rodziną ma szeroki wymiar, oparty przede wszystkim na działaniach instytucji samorządowych.

2. Zjawisko przemocy w rodzinie

Próbie zdefiniowania pojęcia przemocy podjęło wielu specjalistów z różnych dziedzin nauki takich jak: socjologia, psychologia czy pedagogika. Przemoc w *Słowniku socjologicznym* jest definiowana jako: *jeden z głównych środków przymusu, polega na użyciu siły fizycznej, przez jednostkę czy grupę, często wbrew obowiązującemu prawu, w celu zmuszenia jakiejś osoby czy członków grypy do określonego działania czy też uniemożliwienia podjęcia działań lub zaprzestaniu wykonywania czynności już rozpoczętej; także bezprawne narzucenie władzy*¹.

Interesującą definicję przytacza Anna Lipowska-Teutsch, zdarzenie to określa jako *zespół atakujących, nadzorujących i kontrolujących zachowań, obejmujących przemoc fizyczną, przemoc seksualną i przemoc emocjonalną. Celem takiego zachowania jest zniewolenie ofiary, wyeliminowanie jej suwerennych myśli i działań, podporządkowanie jej żądaniom i potrzebom sprawcy*². Zachowania sprawcy są w tym przypadku przemyślane i pod pełną jego kontrolą, chodzi o to, aby ofiarę sterroryzować i nastraszyć, by atak był skuteczny i mało ryzykowny³.

Niemiecki kryminolog Hans J. Schneider twierdzi, iż przemoc powstaje i rozwija się w procesach wzajemnego oddziaływania ludzi w układzie: sprawca – ofiara – społeczeństwo. Jest celowym, społecznie uznanym za bezprawne oddziaływanie na jednostkę, które prowadzi do szkody fizycznej, psychicznej lub społecznej⁴.

Natomiast zdaniem Barbary Karolczak-Biernackiej, w znaczeniu węższym, przemoc jest synonimem agresji fizycznej, natomiast w szerszym znaczeniu będzie oznaczała agresję werbalną i obowiązek podporządkowania się. Kojarzona jest również z uczuciem nacisku bądź ograniczeniem wolności osobistej człowieka. Ponadto przemoc interpretowana jest jako brak możliwości wyboru,

¹ Olechnicki K., Załęcki P., *Słownik socjologiczny*. Toruń: Graffiti BC, 1988, s. 167.

² Lipowska-Teutsch A., *Wychować, wyleczyć, wyzwolić*. Warszawa: Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, 1998, s. 12.

³ Mazur J., *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Zak”, 2002, s. 13.

⁴ Schneider H.J., *Przemoc w szkole. Zdrowie Psychiczne* 1992, nr 1-2, s. 17.

łagodności i swobody⁵. W głównej mierze definicje przemocy biorą pod uwagę trzy podstawowe kryteria:

- rodzaj zachowania;
- intencje;
- skutki przemocy;

Przemoc może mieć charakter:

- instrumentalny czyli jako środek do realizacji określonych celów;
- bezinteresowny poszukiwanie zadowolenia w znęcaniu się nad innymi;
- zbiorowy;
- indywidualny⁶.

Z kolei przemoc w rodzinie jest definiowane przez Ekspertów Instytutu Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego jako to działanie w ramach rodziny dokonywane przez jednego z członków przeciwko pozostałym i powodując przy tym szkody, cierpienie, wykorzystując przewagę sił, godzące ich dobra osobiste⁷.

W świetle przepisu art. 2 ust. 2 znowelizowanej w 2010 roku Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zjawisko przemocy w rodzinie jest to: *jednorazowe albo powtarzające się umyślnie działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członów rodziny [...], w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienie i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Ustawa ta jako członka rodziny definiuje osobę najbliższą w rozumieniu art. 115 ust.11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), a tak inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą⁸.*

Niemale problemy dostarcza próba sklasyfikowania formy przemocy w rodzinie. Każdy badacz zjawiska ma różne kryteria klasyfikacji. Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie definiuje następujące rodzaje przemocy:

- a) przemoc fizyczną - zamierzone działanie człowieka wobec drugiego człowieka, najczęściej jego członka rodziny skutkiem którego jest uszkodzenie ciała. Przemoc fizyczną możemy podzielić na czynną i bierną:

⁵ Karolczak-Biernacka B., *Ocena pojęcia przemocy*. [w:] Hołyst B. (red.) *Przemoc w życiu codziennym*. Warszawa: Polskie Towarzystwo Higieny Psychiczej; Agencja Wydawnicza CB, 1997, s. 22.

⁶ Ibidem, s. 14.

⁷ Cabalski M., *Przemoc stosowana przez kobiety: studium kryminologiczne*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2014, s. 128.

⁸ *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Dz.U. 2005, nr 180, poz. 1493. Z późn. zm.

- Czynna jest to faktyczne użycie siły celem wyrządzenia krzywdy (bicie, kopanie, zmuszanie do posług), bardziej brutalne to (oparzenia, zadawanie ran ciętych, szarpanych itp.)
 - Bierna są to każdego rodzaju zaniedbania takie jak ograniczenia w opiece (dotyczy dzieci), wszelkiego rodzaju zakazy (np. mówienia w określonym czasie, zakaz wychodzenia z domu).
- b) przemoc psychiczną - działania które dążą do poniżenia ofiary, zastraszania, obrażania wyzwiskami, manipulacja, a także pozbawienie wiary we własne umiejętności;
- c) przemoc seksualną - zmuszanie ofiary wbrew jej woli do aktów seksualnych;
- d) przemoc ekonomiczną - kontrolowanie wydatków, zabieranie zarobionych pieniędzy i niezaspokajanie podstawowych potrzeb materialnych⁹.

Należy wyraźnie zaznaczyć, że w polskim ustawodawstwie przemoc w rodzinie jest przestępstwem. Zgodnie z art. 207 § 1 kodeksu karnego, *kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Jeżeli czyn określony powyżej połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Jeżeli następstwem czynu określonego w poprzednich paragrafach jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12*¹⁰.

Przemoc w rodzinie jest przestępstwem podlegającym ściganiu z urzędu (czyli bez formalnych wniosków składanych przez pokrzywdzonego). Poza wieloczynnościowym przestępstwem znęcania się przemoc w rodzinie może również przyjmować m.in. postać:

- naruszenia nietykalności cielesnej (art. 217 k.k.),
- naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia (art. 157 k.k.)
- groźby bezprawnej (art. 190 k.k.)
- zgwałcenia (art. 197 k.k.)¹¹.

Przestępstwo przemocy w rodzinie można popełnić zarówno przez działanie (bicie, nękanie), jak i zaniechanie (np. dręczenie głodem, dręczenie psychiczne,

⁹ Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, *Rodzaje przemocy*. [on-line]. 2016 [Dostęp 1 kwietnia 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/8-rodzaj-przemocy>.

¹⁰ Olszewska A., *Przestępstwa związane ze zjawiskiem przemocy w rodzinie*. [on-line]. 13.11.2012. [Dostęp 7 marca 2016]. Dostępny w World Wide Web:

<http://www.niebieskalinia.pl/serwis-prawny/prawo-w-praktyce/najwazniejsze-przepisy-prawne-dot-%20przemocy-w-rodzinie/3990-przestepstwa-zwiazane-ze-zjawiskiem-przemocy-w%20rodzynie?showall=&%20start=1>.

¹¹ Ibidem.

nieudzielanie pomocy). W zachowaniu sprawcy zwraca się szczególną uwagę na rodzaj i sposób działania, czyli wyjątkowo czynności drastyczne, brutalne, poniżające, nieludzkie i bezlitosne.

Pojęcie znęcania się oznacza zazwyczaj zachowanie złożone z pojedynczych czynności naruszających różne dobra, takie jak zdrowie, wolność osobistą (groźba karalna, zmuszanie), cześć (zniewaga, nietykalność cielesna), mienie (zniszczenie). Całość tego postępowania sprawcy określana jest zbiorczo jako znęcanie się, którego poszczególne fragmenty mogą wypełniać znamiona różnych występków. W znamieniu psychicznego znęcania się mieszczą się czynności polegające zwykle na:

- groźbie karalnej (art. 190),
- zmuszaniu do określonego zachowania (art. 191),
- zniewadze (art. 216),
- niszczeniu lub uszkodzeniu mienia (art. 288)¹².

Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 1 sierpnia 2010 roku znacząco zmieniła sytuację ofiar przemocy w rodzinie. Na gminy nałożono obowiązek podejmowania działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zgodnie z art. 11a jeżeli członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania. Sąd rozpoznaje sprawę w trybie przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym¹³. Osoby będące świadkami przemocy w rodzinie powinny zawiadomić o tym Policję, prokuratora lub inny podmiot działający na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zmieniła tak że poszczególne przepisy innych aktów prawnych, w tym m.in.:

- Kodeksu karnego
- Ustawy o pomocy społecznej
- Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego
- Kodeksu postępowania cywilnego
- Ustawy o Policji
- Kodeksu postępowania karnego
- Kodeksu karnego wykonawczego.

Przemoc w rodzinie jest problemem, który w ostatnich latach staje się coraz

¹² Tyszkiewicz L., Hoc S., Wąsek A., inni, *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, 2010, s. 1148.

¹³ *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, op. cit.

bardziej zauważalny. Początkowo problem ten nie był tak nagłaśniany, swego czasu był przemilczany nawet przez media¹⁴. Omawianie skali zjawiska przemocy w rodzinie nie jest prostym zadaniem. Na wykrywalność problemu przemocy w rodzinach składa się wiele przyczyn. Poczynając od braku udziału osób trzecich, które są świadkami zdarzenia, które mogłyby poinformować odpowiednie służby, po strach ofiar przed wyjawieniem sytuacji na zewnątrz. Przyczyną może być również uwarunkowanie społeczne, obawa przed rozpadem związku czy przed zachowaniem sprawcy. Przemoc jest zachowaniem nieakceptowanym społecznie, dlatego sprawcy starają się jak najlepiej ukryć fakt jej występowania¹⁵.

Przestępstwa przeciwko rodzinie należą do najczęściej popełnianych. Zajmują one trzecie miejsce w ogólnej skali przestępczości, po przestępstwach przeciwko mieniu i przeciwko życiu. Pomimo wzrostu zainteresowania problematyką przemocy w dalszym ciągu brakuje szczegółowych i wyczerpujących badań w tym zakresie. Statystyki sądowe nie są w stanie uchwycić rzeczywistych rozmiarów zjawiska¹⁶. Bardzo trudno jest wyznaczyć dokładną liczbę zdarzeń przemocy domowej, nie istnieje bowiem w Polsce składny system zbierania informacji o tym zjawisku. Skalę zjawiska przemocy domowej w Polsce obrazują różne źródła: statystyki wymiaru sprawiedliwości, pomocy społecznej, służby zdrowia, raporty instytucji czy organizacji społecznych. Jednym ze źródeł statystyk jest procedura Niebieskie Karty.

Procedurę tą wprowadzono w październiku 1998 roku. Niebieskie Karty to instytucjonalne narzędzie służące do przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie definiuje tę procedurę następująco: *Procedura Niebieskie Karty obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie*¹⁷. Nałożyła ona na policję obowiązek rejestracji liczby interwencji wynikłych z występowania przemocy w rodzinie. Rejestrowane są również osoby uczestniczące w zdarzeniu, dalsze czynności podejmowane wobec nich jak i przekazanie informacji o rodzinie dalszym instytucjom. Przed wprowadzeniem Niebieskiej Karty nie były dokonywane żadne szczegółowe rejestry dotyczące tematu przemocy w rodzinie. Wprowadzenie tej

¹⁴ Lewoc M., *Diagnoza skali zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce*, s.35. [on-line]. [Dostęp 21 lutego 2016]. Dostępny w World Wide Web: <https://ms.gov.pl/pl/probacja/2014/download,2782,3.html>.

¹⁵ Ibidem, s. 36.

¹⁶ Bińkowski T., *Polityka rodzinna w III RP*. [w:] Miłka M., Wilk-Jakubowski G., *Stan realizacji polityki społecznej w XXI wieku*, Kielce: Stowarzyszenie Współpracy Polska-Wschód, 2009, s. 168.

¹⁷ *Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw*. Dz.U. 2010, nr 125, poz. 842 z późn. zm.

metody pozwoliło na oddzielenie spośród wszystkich policyjnych interwencji domowych, które są przeprowadzane w rodzinach, tych działań, które dotyczą agresji w rodzinie.

Tabela nr 1. Wypełnione formularze w programie Niebieska Karta w latach 2012 – 2015 w skali całego kraju

	2012	2013	2014	2015
Liczba wypełnionych formularzy Niebieska Karta	51 292	61 047	77 808	75 495
Liczba ofiar przemocy	76 993	86 797	105 332	97501

źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.statystyka.policja.pl/st/informacje/94596,quotNiebieska-Kartaquot-2013.html>; <http://www.statystyka.policja.pl/st/informacje/85090,Procedura-quotNiebieska-Kartaquot-w-statystyce-policyjnej.pdf>.

Powyższe dane wskazują na znaczny wzrost liczby interwencji Policji w ostatnich kilku latach związanych z przemocą w rodzinie. Liczba wypełnionych formularzy Niebieska Karta jest odpowiednio większa w kolejnych latach niż liczba ofiar przemocy domowej. Z rejestrów policyjnych wynika więc, że złego traktowania ze strony agresywnych członków rodziny doświadcza często więcej niż jedna osoba. Zazwyczaj jest to kobieta i dziecko nad którym znęca się mężczyzna. W 2015 roku policjanci sporządzili 75 495 formularzy Niebieska Karta, co oznacza spadek w porównaniu do roku 2014 roku. Liczba ofiar przemocy odnotowane dzięki systemowi Niebieskiej Karty również spadła. Jest to jednak nadal ogromna liczba osób.

Tabela nr 2. Liczba ofiar przemocy domowej w Polsce w programie Niebieskie Karty w latach 2012-2015.

	2012	2013	2014	2015
Kobiety	50 241	58 310	72 786	69 376
Mężczyźni	7 580	9 233	11 491	10 733
Dzieci	19 172	19 254	21 055	17 392

źródło: opracowanie własne na podstawie:

<http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/111312,Pierwszy-kwartal-2015-r-wyniki-pracy-Policji.html>,
<http://www.statystyka.policja.pl/st/informacje/94596,quotNiebieska-Kartaquot-2013.html>,
<http://www.statystyka.policja.pl/st/informacje/85090,Procedura-quotNiebieska-Kartaquot-w-statystyce-policyjnej.pdf>.

Liczba ofiar przemocy domowej zwiększyła się z 76 993 w roku 2012 do 105 332 w roku 2014. Kobiety stanowiły większość ofiar przemocy w rodzinie odnotowanych w trakcie interwencji w latach 2012-2015 dotyczących przemocy w rodzinie, było to 50 241 kobiet. W 2014 roku liczba ta wzrosła do 72 786. Odsetek mężczyzn doświadczających znęcania zmniejszył się w 2015 roku, podobnie stało się z odnotowanymi kobietami i dziećmi. Niezwykle ważne są dane policyjne dotyczące liczby i płci osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Pozwala to na zbadanie zarówno liczby, jak i odsetka osób pokrzywdzonych, przez pryzmat płci i wieku. Przedstawione dane pokazują liczby osób pokrzywdzonych w poszczególnych latach, co daje pewien obraz skali przemocy w rodzinie w Polsce. Jednak policyjne statystyki obejmują tylko zgłoszone przypadki stosowania przemocy, czyli takie, których zgłoszenie zostało zakończone interwencją Policji. Dane ukazane powyżej przedstawiają tylko pewien odsetek zjawiska, dlatego, że obrazują wyłącznie liczby zgłoszonych aktów przemocy w rodzinie. Brak jest prawdziwego rozmiaru tego zjawiska ze względu na nie uwzględnienie sytuacji niezgłoszonych.

Zakończenie procedury Niebieskie Karty następuje, gdy ustanie przemoc w rodzinie i zostanie zrealizowany indywidualny plan pomocy. O zakończeniu procedury powiadamia się podmioty, które w niej uczestniczyły. Zakończenie procedury wymaga udokumentowania w formie protokołu podpisanego przez przewodniczącego zespołu. Dokumentacja Niebieskie Karty służy nie tylko rozpoznaniu przemocy, rejestracji przebiegu zdarzenia i jego skutków oraz zaplanowaniu pomocy, ale jest także wykorzystywana w postępowaniu przygotowawczym wszczynanym wobec sprawcy. Pracownicy socjalni stwierdzają, że Niebieskie Karty są dla nich informacją o rodzinach objętych przemocą w poszczególnych rejonach. Poszerzają ich wiedzę o rejonie, ponieważ osoby, którymi się opiekują, niechętnie mówią o przemocy w rodzinie, nie zawsze chcą rozmawiać na ten temat¹⁸.

3. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

W Polsce coraz częściej organizowane są różnego rodzaju akcje przeciw przemocy. Powstaje więcej ośrodków pomagających ofiarom przemocy. Nie brakuje ludzi, którzy pragną pomagać i wspierać pokrzywdzonych. Organizacje spo-

¹⁸ Ibidem.

łeczne, ruchy i lokalne inicjatywy uzupełniają instytucjonalną strukturę państwa oraz stają się gwarancją zaspokajania potrzeb ludzi, są narzędziem osiągnięcia celów społecznych. Brakuje jednak przede wszystkim środków finansowych na zabezpieczenie odpowiednich działań, a także często właściwej koordynacji wszystkich służb i instytucji, które w zakres swego działania mają wpisane rodzinę¹⁹. W ostatnich latach w Polsce nastąpił rozwój dostępnych form wsparcia.

W sytuacji przemocy w rodzinie pierwszy kontakt ze sprawcą i osobą pokrzywdzoną ma najczęściej Policja. Pomoc rodzinie ma zazwyczaj charakter prewencyjny i jest skoncentrowana na wczesnym wykrywaniu tego rodzaju przypadków. Dużą rolę odgrywa również koordynacja działań poszczególnych instytucji oraz edukacja społeczeństwa poprzez bieżące informowanie o problemie przemocy²⁰. Do niedawna rola policji ograniczała się do przeprowadzenia interwencji domowej. Powodowało to poczucie bezkarności po stronie sprawcy. Po stronie ofiary zaś pojawiało się uczucie bezsilności i osamotnienia²¹. Pierwszym funkcjonariuszem, który ma kontakt z ofiarą przemocy jest najczęściej dzielnicowy. Ma on obowiązek udzielić ofierze pomocy, jego obowiązki związane z sytuacją przemocy w rodzinie to między innymi:

- zachowanie bezpośredniego kontaktu z ofiarą i sprawcą w celu rozpoznania sytuacji w rodzinie,
- potwierdzenia występowania przemocy w rodzinie oraz ustalenia rodzaju i charakteru potrzebnych działań pomocowych
- opracowanie systematycznych wizyt celem sprawdzania stanu bezpieczeństwa domowników i zachowanie sprawcy,
- informowanie o możliwości podjęcia leczenia bądź terapii,
- tworzenie pisemnych informacji dotyczących rodzin, w których zachodzi przemoc, organom administracji rządowej i jednostkom samorządu terytorialnego bądź podmiotom, którym zleciły realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy zgodnie z Zarządzeniem nr 162 z dnia 18 lutego 2008 roku²².

Najbardziej powszechnym rodzajem pomocy dla ofiar jest ośrodek pomocy społecznej. Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej ma on obowiązek udzielania pomocy. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

²¹ Kopeć M., Przeciwdziałanie przestępstwu znęcania się nad osobami bliskimi. *Spoleczeństwo i rodzina* 2014, nr 38, s 69.

²² Zarządzenie nr 162 z dnia 18 lutego 2008 roku w sprawie metod i form wykonywania przez Policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”. [online]. [Dostęp 21 luty 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://bip.kgp.policja.gov.pl/download.php?s=18&id=8052>.

należy do zadań własnych gminy, która zobowiązana jest do: stworzenia gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadzenia poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Musi również opracowywać i realizować programy ochrony ofiar oraz prowadzić gminne ośrodki wsparcia²³. Pracownik socjalny najczęściej ma styczność z ofiarami przemocy w rodzinie. Do jego zadań należy: świadczenie pomocy osobom w trudnej sytuacji życiowej, aby mogły samodzielnie rozwiązywać trudności, pobudzanie do aktywności i działania, pomoc w uzyskiwaniu poradnictwa i pomocy przez instytucje państwowe, współpraca ze specjalistami z innych i sytuacji w celu przeciwdziałania patologii i negatywnym zjawiskom społecznym²⁴. Celem udzielania pomocy dla ofiary jest zażegnanie strachu i uwolnienie ofiary spod rąk oprawcy. Pracownik socjalny dokonuje oceny ogólnej sytuacji rodziny w związku z zachowaniami agresywnymi pod kątem bezpieczeństwa rodziny. Następnie zostaje ustalony plan działania dla konkretnej rodziny. Jednym z głównych celów interwencji na rzecz ofiary jest zapewnienie jej wsparcia i tworzenie rozwiązań organizacyjnych koniecznych dla zapewnienia skutecznej ochrony. Często najlepszym sposobem, jaki może zastosować pracownik pomocy społecznej, pedagog lub pediatra dla stworzenia poczucia bezpieczeństwa, jest zapewnienie ochrony i wsparcia dla ofiary²⁵. Współpraca między instytucjami jest bardzo ważnym czynnikiem decydującym o jakości wsparcia i pomocy świadczonej osobom, które zgłaszają się w sprawie występowania zjawiska przemocy w rodzinie.

Kolejną ważną instytucją są specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy. Tworzenie i prowadzenie ich to zadanie z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiat w ramach ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy²⁶. Ustawa ta określa standardy podstawowych usług świadczonych przez ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy domowej. Głównym celem działania ośrodków pomocy jest przede wszystkim czasowa izolacja ofiary od oprawcy. Ważne jest również udzielenie specjalistycznej pomocy ofiarom przemocy w zakresie interwencyjnym, prawnym, socjalnym i terapeutycznym. Podstawowym zakresem działalności takich ośrodków jest:

- udzielenie poradnictwa psychologicznego, medycznego, prawnego i socjalnego,
- ustalenie i wprowadzenie indywidualnego planu działania,
- diagnoza sytuacji rodzinnej ofiary,

²³ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, op. cit.

²⁴ Sierpowska I., *Pomoc społeczna*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2010, s. 115.

²⁵ Mellibruda J., *Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie*. s. 11. [on-line]. [Dostęp 3 stycznia 2016]. Dostępny w World Wide Web: http://www.niebieskałinia.pl/przewodnik_ustawa/poradnik_-_eksperti_radza/01_Jerzy_Mellibruda.pdf.

²⁶ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, op. cit.

- tworzenie grup wsparcia i grup terapeutycznych,
- sprawdzenie sytuacji dzieci i udzielenie im potrzebnej pomocy,
- udzielenie rad wychowawczych.

Bardzo istotną rolę odgrywa edukowanie społeczeństwa, które odbywa się poprzez pogłębianie wiedzy, lokalną prasę, telewizję czy radio. Niezwykle ważne są również publikacje lokalnych mediów o instytucjach zobowiązanych do pomocy ofiarom przemocy oraz ich kompetencjach²⁷. Celem jest zerwanie z lokalnymi stereotypami dotyczącymi instytucji wspomagających rodziny i nawiązanie kontaktu z osobami pokrzywdzonymi i świadkami zdarzeń. Ważnym elementem wpływu mediów na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jest uwrażliwianie społeczeństwa, zarówno po to by przeciwdziałać pewnym zrachowaniom, które mogą przeradzać się w sytuacje zagrażające bezpieczeństwu, jak i po to, by promować te poczynania, które przynoszą korzyść i wzmagają solidarność społeczeństwa²⁸.

Pierwszym wybieranym środkiem pomocy najczęściej jest telefon zaufania. Telefony powstają przede wszystkim w większych ośrodkach miejskich, brakuje ich jednak w małych miejscowościach. Zadaniem telefonu zaufania jest podanie osobie zainteresowanej informacji gdzie i jakiego rodzaju pomoc może uzyskać²⁹. Ponadto jest możliwość uzyskania adresów placówek specjalistycznych i pomoc w zorganizowaniu kontaktu w ramach lokalnej sieci wsparcia. Najpopularniejszą formą telefonicznej pomocy dla ofiar przemocy w Polsce jest Niebieska Linia. Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Niebieska Linia działa od 1995 roku. Jej oferta pomocy cały czas się rozwija. Wynika to z konieczności odpowiedzi na potrzeby dzwoniących do placówki ofiar. Rolą pogotowia jest przyjęcie zgłoszenia od świadka lub osoby pokrzywdzonej i przekazanie dalej informacji odpowiednim w danym przypadku służbom. Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie oferuje pomoc, wsparcie zarówno osobom doświadczającym przemocy, jak i sprawcom przemocy. Telefony dla ofiar przemocy zapewniają między innymi: wsparcie psychiczne, informacje na temat realnych możliwości rozwiązania konkretnych problemów związanych z przemocą czy porady prawne³⁰.

W celu umożliwienia skorzystania z pomocy wszystkim mieszkańcom naszego województwa, wprowadzono także comiesięczne dyżury prawnika we wszystkich przedstawicielstwach urzędu tj. w Bydgoszczy, Inowrocławiu, Grudziądzu oraz Włocławku, a od 2010 roku także w Chełmnie, Brodnicy oraz Lipnie. Or-

²⁷ Ibidem.

²⁸ Soriano A., *Przemoc wobec dzieci*. Kraków: Wydawnictwo eSPe, 2002, s. 129.

²⁹ Mazur J., op. cit., s. 146.

³⁰ Pospiszyl I., *Razem przeciw przemocy*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 1999, s. 39.

ganizowane są szkolenia, warsztaty, konferencje oraz kampanie społeczne, których głównym celem jest podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób pracujących z osobami doznającymi przemocy w rodzinie oraz promowanie wartości rodzinnych, metod wychowawczych bez użycia przemocy, edukację dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie skutków stosowania przemocy w rodzinie. Systemowo realizowane zadania w obszarze profilaktyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają służyć przebudowie świadomości społeczeństwa wobec tego zjawiska oraz zmniejszenie jego skali w województwie³¹.

Obowiązujące przepisy prawa w kwestii przeciwdziałania przemocy w rodzinie są dobrze przemyślane, jednakże należy wprowadzić pewne zmiany w kwestii ich egzekwowania i wykonywania. Na uwagę zasługuje sama metoda interwencji w sytuacjach, kiedy dochodzi do zjawiska przemocy, która polega na ścisłej współpracy wszystkich instytucji. W rozwiązaniach tych nie chodzi o szykanowanie dysfunkcyjnych rodzin, lecz zapewnienie wsparcia na wszelkie możliwe sposoby. W wielu przypadkach przemoc jest niewidoczna, ukrywana przez ofiary i sprawców. Osoby doświadczające przemocy nie przyznają się, że jej doświadczają. Odczuwają wstyd albo mają poczucie winy. Przemoc wykrywa się często przez różne instytucje oraz organizacje, które zajmują się pomocą takim osobom. Otrzymują kompleksową pomoc, nie tylko bytową, ale również stałą opiekę specjalistów, którzy ułatwiają przejście przez tą trudną drogę, pod warunkiem odizolowania sprawcy od ofiary.

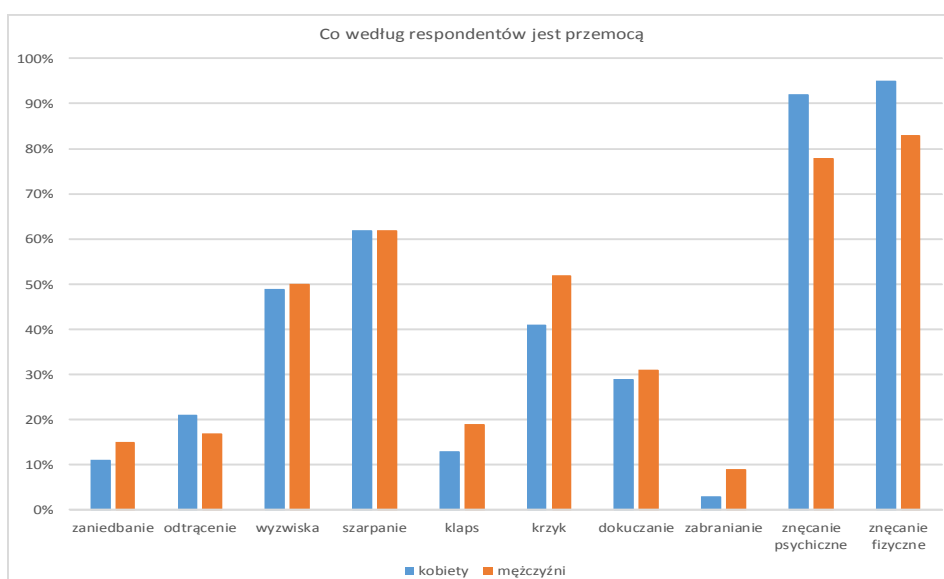
4. Przemoc domowa w Toruniu na podstawie wyników ankiet

Ankietowani z niewielką przewagą procentową odpowiedzieli, że nie znają rodziny w której stosowana jest przemoc (54,5%). 28 mężczyzn zna taką rodzinę, a 30 nie. Kobiety w większości nie posiadają informacji na temat rodzin w których stosowana jest przemoc (57%). Aż 45,5% respondentów było świadkiem przemocy.

W jednym z najbardziej rozbudowanych pytań zawierających 10 zachowań do wyboru, ankietowani wybierali odpowiedzi dotyczące sytuacji, które uważają za przemoc. Było to pytanie wielokrotnego wyboru. Na podstawie odpowiedzi ustalono, że aż 89% osób twierdzi, że znęcanie fizyczne jest rodzajem przemocy. Na pytanie o znęcanie psychiczne 85% ankietowanych uważa, że jest ono zachowaniem przemocy. Co ważne, uważa tak aż 92% kobiet i 78% mężczyzn, co pokazuje wykres.

³¹ *Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020*, s. 13. [on-line]. [Dostęp 15 luty 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.niebieskałinia.kujawsko-pomorskie.pl/upload/file/3.pdf>.

Wykres nr 1. Co według respondentów jest przemocą.

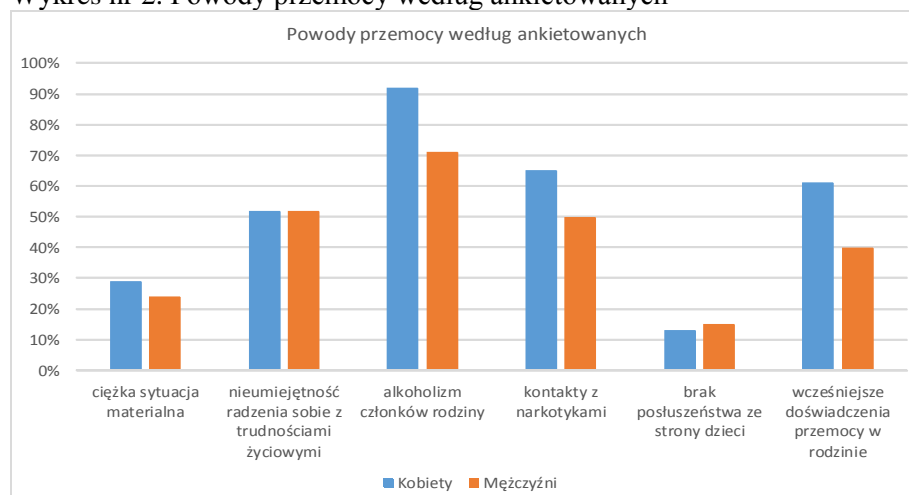

źródło: opracowanie własne

Oceniane przez ankietowanych jako zachowanie najmniej przemocowe jest zabranianie czegoś drugiej osobie (6%) i zaniedbanie (13%). Podobne stanowisko mężczyźni i kobiety zajęli jeśli chodzi o wyzwiska (kobiety 49%, mężczyźni 50%), szarpanie (kobiety i mężczyźni po 62%) i dokuczanie (kobiety 29%, mężczyźni 31%). Respondenci w 19% uważają, że odtrącenie jest zachowaniem związanym z przemocą. Co ciekawe, aż 41% ankietowanych kobiet i 52% mężczyzn uważa krzyk za przemoc, a za takie zachowanie tylko 13% kobiet i 19% mężczyzn uważa klaps.

Kolejnym pytaniem, w którym ankietowani mieli 6 odpowiedzi do wyboru było pytanie o powody występowania przemocy. Wszyscy ankietowani udzielili odpowiedzi na to pytanie. Najczęściej wybieraną odpowiedzią przez respondentów był powód występowania alkoholizmu członków rodziny (81,5%). Najrzadziej wybierano odpowiedź, że to brak posłuszeństwa ze strony dzieci jest powodem przemocy, taką odpowiedź wybrało 14% osób. Kontakty z narkotykami są powodem agresji wobec innych członków rodziny według 65% kobiet i 50% mężczyzn, co zostało ukazane na poniższym wykresie.

Wykres nr 2. Powody przemocy według ankietowanych

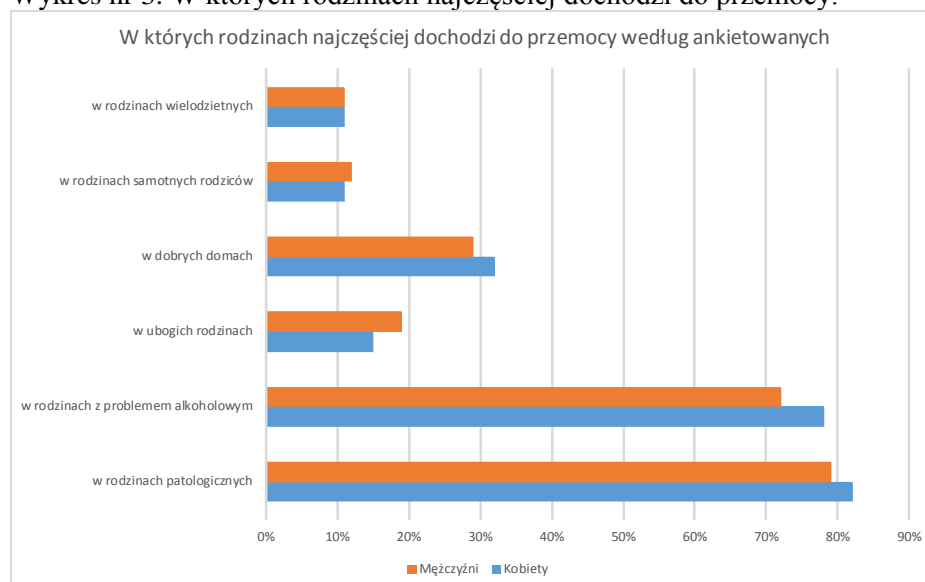
Źródło: opracowanie własne.

Ankietowani kobiety i mężczyźni w 52% uważają, że powodem przemocy jest nieumiejętność radzenia sobie z trudnościami życiowymi. Aż 61% kobiet i 40% mężczyzn uważa, że powodem agresji może być to, że osoby zakładające obecnie rodzinę wcześniej doświadczyły przemocy. Ciężka sytuacja materialna uważana jest przez 26,5% osób za powód agresji.

Kolejne pytanie ankiety dotyczyło sytuacji, charakterystyki rodzin, w których występuje przemoc. Ankietowani mieli za zadanie wybrać ich zdaniem takie odpowiedzi, które najbardziej kojarzą im się z sytuacją rodziny, w której jest przemoc domowa. Ostatnia z odpowiedzi w tym pytaniu była otwarta. Można było w wyznaczonym miejscu dopisać swoją odpowiedź, jednak żadna z ankie-

towanych osób tego nie zrobiła. Procentowo odpowiedzi, że w rodzinach patologicznych czy z marginesu społecznego najczęściej dochodzi do aktów przemocy ankietowani wybierali najczęściej. Taką odpowiedź wybrało aż 82% ankietowanych kobiet i 79% mężczyzn. Respondenci uznali, że równie często agresja jest związana z rodzinami, w których występuje problem z alkoholem (75%). Kolejną wybieraną odpowiedzią była ta, że przemoc występuje w rodzinach normalnych i w tak zwanych dobrych domach. Odpowiedź zaznaczyło 30% osób. Ankietowani uznali, że rzadziej dochodzi do przemocy w ubogich rodzinach (15% kobiet i 19% mężczyzn) i w rodzinach, w których tylko jeden rodzic wychowuje dziecko (11% kobiet i 12% mężczyzn). Według respondentów najrzadziej przemocą rodzinną są zagrożone rodziny wielodzietne.

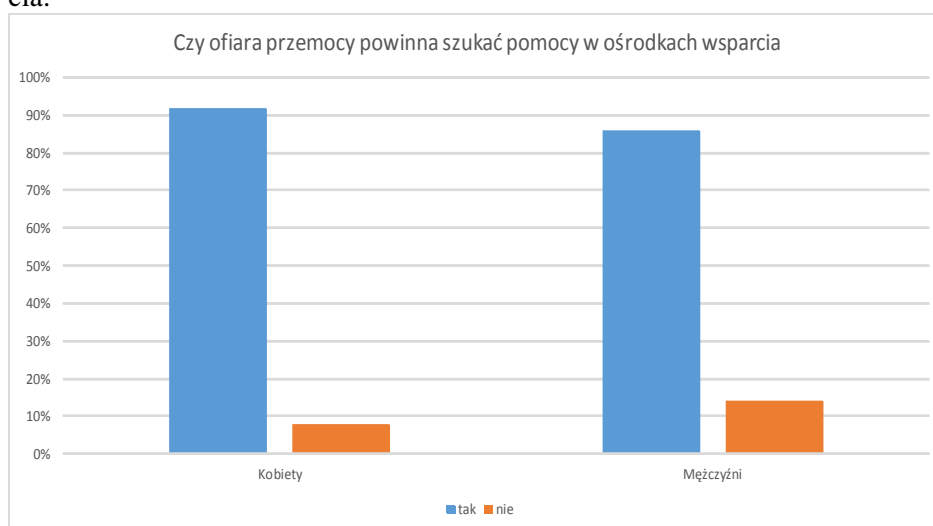
Wykres nr 3. W których rodzinach najczęściej dochodzi do przemocy.

Źródło: opracowanie własne

W czterech ostatnich pytaniach ankiety respondenci zostali zapytani o kwestie dotyczące pomocy niesionej ofiarom przemocy. Mieli oni do wyboru odpowiedzi tak lub nie. W pierwszym pytaniu została poruszona kwestia pomocy ośrodków wsparcia. Ankietowani zostali zapytani, czy osoba pokrzywdzona powinna szukać pomocy w ośrodkach wsparcia. 86% mężczyzn odpowiedziało, że powinna szukać takiej pomocy, a 14%, że nie. Ankietowane kobiety podobnie odniosły się do tej kwestii, 92% odpowiedziało na to pytanie -tak, a 8% - nie.

Wykres nr 4. Czy ofiara przemocy powinna szukać pomocy w ośrodkach wsparcia.

Źródło: opracowanie własne

Celem przeprowadzenia ankiety było uzyskanie informacji dotyczących zjawiska przemocy w rodzinach na terenie miasta Torunia. Analiza wyników ankiety przeprowadzonych w rozdziale drugim umożliwiła sformułowanie następujących ustaleń:

- Blisko połowa ankietowanych zna rodzinę, w której stosowana jest przemoc i była świadkiem przemocy domowej.
- Wyzwiska, szarpanie, krzyk, znęcanie psychiczne i fizyczne są zachowaniami najbardziej kojarzonymi z przemocą.
- Alkoholizm członków rodziny jest największym powodem agresji.

- Do przemocy dochodzi najczęściej w rodzinach patologicznych, z marginesu społecznego i w rodzinach z problemem alkoholowym.
- Osoba pokrzywdzona powinna szukać pomocy w ośrodkach wsparcia.

Podsumowując, można stwierdzić, że mieszkańcy Torunia mają świadomość występowania przemocy w ich środowisku. Nie wszyscy zgłosiliby ten problem na policję, raczej udaliby się do centrum pomocy rodzinie czy do ośrodków wsparcia. Ankietowani zdają sobie sprawę z rozmiarów zjawiska przemocy domowej. W świetle wyników ankiety widać, że przemoc rodzinna jest powiązana z innymi problemami społecznymi, takimi jak alkoholizm. W rodzinach z problemem alkoholowym akty przemocy występują według ankietowanych częściej niż w rodzinach wolnych od problemu alkoholowego.

Wyjście z przemocy domowej jest bardzo trudne potrzebna jest często pomoc z zewnątrz. Często pomagają osoby niespokrewnione, a także dostają wsparcie od wielu służb. Pomoc może przyjść ze strony psychologa, policjanta, lekarza, pracownika socjalnego, czy też prawnika. Pomoc od psychologa wspiera z wychodzenia z dotychczasowej sytuacji. Pomoc prawna stawia sprawcy granice prawne, które uniemożliwiają stosowanie przemocy³². Istnieją organizacje, które niosą pomoc ofiarom. Wyjściem z takiej sytuacji jest zwrócenie się o wsparcie i pomoc, znalezienie jakiegoś rozwiązania. Walka samodzielna z przemocą na częściej skazana jest na porażkę. Kiedy ma się poczucie wsparcia z zewnątrz, może to zachęcić do walki z problemem. Wielu ofiarom jest ciężko wydostać się z takiej sytuacji, często kieruje nimi lęk, może to zatem uniemożliwić dalsze działanie³³.

Placówki na terenie Torunia oferujące pomoc dla ofiar przemocy domowej w rodzinach:

- Biuro do spraw Polityki Prorodzinnej i Przeciwdziałania Przemocy znajduję się przy ul. M. Skłodowskiej-Curie 73, 87-100 Toruń, tel. (56) 656 10 83, (56) 659 13 99.
- Stowarzyszenie „Azył” na Rzecz Pomocy Kobietom i Dzieciom Ofiarom Przemocy, ul. Brzozowa 9, 87-100 Toruń, tel. (56) 657 58 61, e-mail: biuro@azyltorun.org.pl, Elżbieta Jacewicz.

³² Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, *Gdzie szukać pomocy?* [on-line]. 09.10.2014 [Dostęp 11 kwietnia 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.niebieskalinia.pl/pomoc/gdzie-szukac-pomocy>.

³³ Wierzbka K., *Organizacje wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie*. 15.07.2011. [on-line]. [Dostęp 11 kwietnia 2016]. Dostępny w World Wide Web: http://www.edulandia.pl/edukacja/1,101856,5756027,organizacje_wsparcia_dla_ofiar_przemocy_w_rodzinie.html.

- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu – Dział Interwencji Kryzysowej i Poradnictwa Specjalistycznego, ul. Konstytucji 3 Maja 40c, 87-100 Toruń, tel. (56) 650 85 64 – kierownik Borawska Agnieszka.
- Toruńskie Centrum CARITAS, ul. Szosa Bydgoska 1, 87-100 Toruń, (56) 654 05 43, (56) 654 92 87, www.torunskiecentrum.caritas.pl, e-mail: torun@caritas.pl – dyrektor ks. Jarosław Ciechanowski.
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna, ul. Prosta 4, 87-100 Toruń, tel. (56) 622 29 91 e-mail: ppp_torun@interia.pl – dyrektor Monika Janus.
- Niepubliczna Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna „Salamanca”, ul. Kościuszki 41/47, 87-100 Toruń tel. 500 118 657 – dyrektor Elżbieta Bernaciak.
- Zespół Interwencyjno – Motywacyjny na rzecz osób nadużywających alkoholu oraz w sprawach dotyczących przemocy domowej przy Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, ul. Batorego 17/19, 87-100 Toruń, tel.(56) 639 93 01.
- Miejski Ośrodek Edukacji i Profilaktyki Uzależnień z izbą wytrzeźwień, ul. Kasztanowa 16, 87-100 Toruń, tel. (56) 645 89 96, www.moeipu.pl³⁴.

W strukturach lokalnych miasta Torunia działa Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie. Bezpośrednią pomocą rodzinom i osobom potrzebującym zajmują się pracownicy socjalni działający zgodnie z ustaloną rejonizacją. Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 1 sierpnia 2010 roku powołała tzw. zespoły interdyscyplinarne. Zadaniem zespołu jest diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w rodzinach zagrożonych przemocą, w celu zapobiegania lub podejmowania interwencji w środowisku dotkniętym problemem przemocy³⁵. W skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi grupa ludzi specjalistów z różnych dziedzin. Zespół interdyscyplinarny tworzy wójt, burmistrz lub prezydent miasta, powołując do niego przedstawicieli: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, miejskiej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych. Osoby te spotykają się na zebraniach grup według potrzeb, lecz nie rzadziej niż raz na trzy miesiące. W działającym zespole opracowuje się plan indywidualnej pomocy rodzinom dotkniętym przemocą. Inicjują działania

³⁴ Sąd Okręgowy w Toruniu, *Placówki oferujące wsparcie i pomoc dla ofiar przemocy domowej na obszarze właściwości Sądu Rejonowego w Toruniu*. [on-line]. [Dostęp 20 kwietnia 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.so.torun.pl/plik,135,wykaz-placowek-oferujacych-wsparcie-i-pomoc-dla-ofiar-przemocy-domowej-na-obszarze-wlasciwosci-sadu-rejonowego-w-toruniu.pdf>.

³⁵ Źródło: informacje od pracowników MOPR w Toruniu

w stosunku do osób stosujących przemoc, a także nadzorują sytuacje tych rodzin. Obowiązkiem zespołu jest także prowadzenie dokumentacji podejmowanych działań, a także ich efektów. Z zespołem interdyscyplinarnym są ściśle powiązane grupy robocze i zespoły interwencji kryzysowej. Prace w ramach grup są prowadzone w zależności od potrzeb zgłaszanych przez zespół interdyscyplinarny. Wszelkie dane i informacje osób dotkniętych przemocą są chronione, a członkowie tych grup są zobowiązani do zachowania poufności danych³⁶.

Dnia 8 grudnia 2012 roku rozpoczął funkcjonowanie Zespół Interdyscyplinarny ds. Rozwiązywania Problemów Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Toruniu, który został powołany przez Prezydenta Miasta Torunia. Zespół składa się z przedstawicieli różnych służb tj. Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, Policji, Prokuratury, Sądu, Służby Zdrowia, Oświaty i organizacji pozarządowych. Zespół realizuje zadania wynikające z Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Siedziba Zespołu mieści się w Toruniu, ul. Marii Skłodowskiej - Curie 82-84.

Do Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Rozwiązywania Problemów Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Toruniu, w roku 2015 wpłynęło 197 Niebieskich Kart, które trafiły do zespołów roboczych koordynowanych przez pracowników Zespołu Interwencji Kryzysowej.

W roku 2015 odbyło się 11 posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego, w których uczestniczyli przedstawiciele MOPR, Policji, Wydziału Oświaty UM, Wydziału Zdrowia i Polityki Społecznej UM, Straży Miejskiej, Prokuratury, ochrony zdrowia i kuratorów. Zespół interwencji kryzysowej uruchomił dodatkowy program dla rodzin doznających przemocy domowej; program ten ma charakter psychologiczny, psychiatryczny, prawny, terapeutyczny i edukacyjny. Zadania realizowane w ramach programu to m.in.:

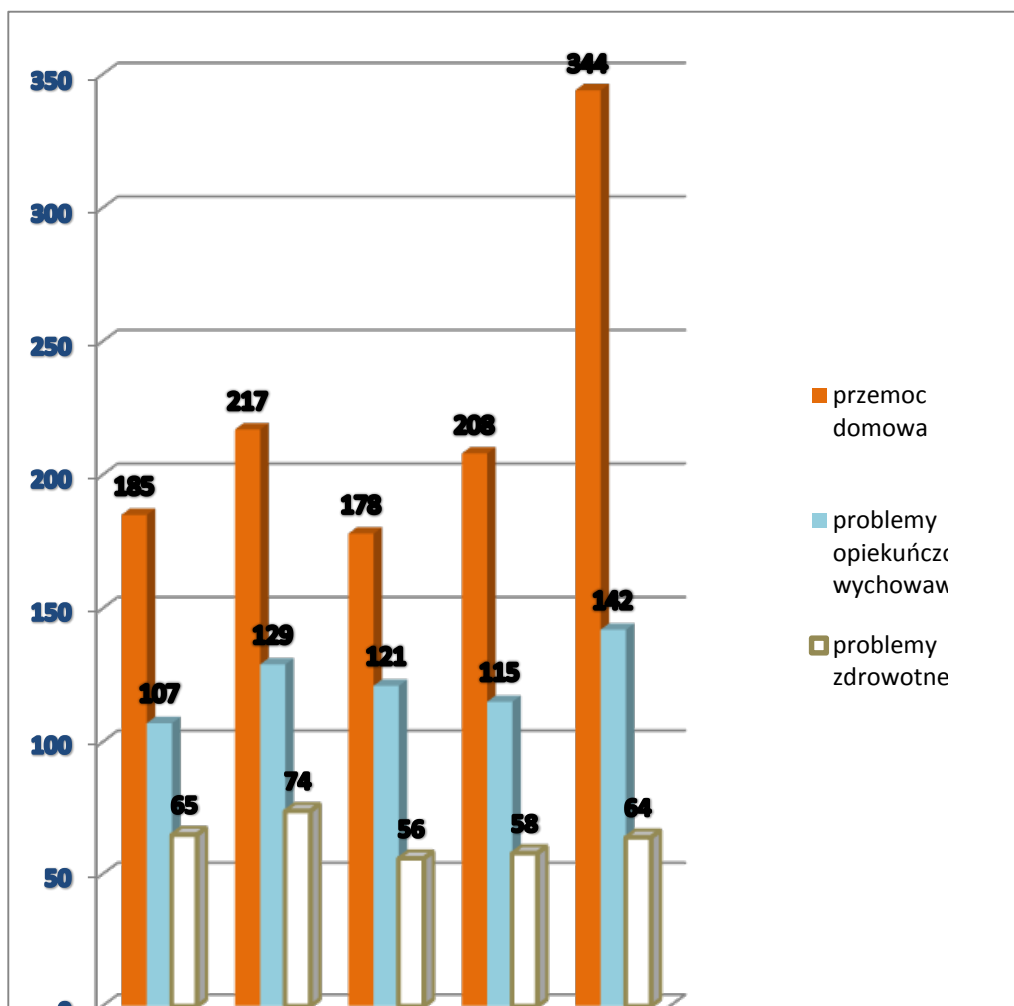
- spotkania grup wsparcia, w których udział wzięło 25 osób,
- dyżur psychologa wsparciem objęto 49 osób,
- dyżur psychiatry, z którego skorzystało 33 osoby.

W okresie od 1 stycznia 2015 roku do 31 grudnia 2015 roku liczba osób korzystających z programów zespołu interdyscyplinarnego wyniosło 978 środowisk, natomiast działanie podjęte przez pracowników to 2657. W ramach programu pracownicy podejmowali różnorakie działania o charakterze rozmów indywidualnych, konsultacji czy terapii. W analizowanym czasie działania podejmowane

³⁶ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu, *Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Toruniu za 2015 rok*. Toruń 2016. [on-line]. [Dostęp 20 kwietnia 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.mopr.torun.pl/images/files/2016/sprawozdania/CAO%202015.pdf>.

przez Zespół interwencji kryzysowej najczęściej dotyczyły problemów związanych z przemocą domową, problemami opiekuńczo – wychowawczymi, a także zdrowotnymi. Jak przedstawia to wykres poniżej przemoc domowa ma tendencję wzrostową i w roku 2015 osiągnęła poziom 344 środowisk, borykających się z tym problemem, do lat poprzednich najniższy poziom tego problemu był w roku 2013, wtedy wyniósł 178 środowisk (wykres nr 6). Liczba prowadzonych środowisk nie zmienia się znacząco do ubiegłych lat, często zdarza się tak, że w jednym środowisku występuje kilka problemów naraz od przemocy po alkoholizm, bezrobocie, a nawet bezdomność.

Wykres nr 5. Problemy, z którymi boryka się środowisko.

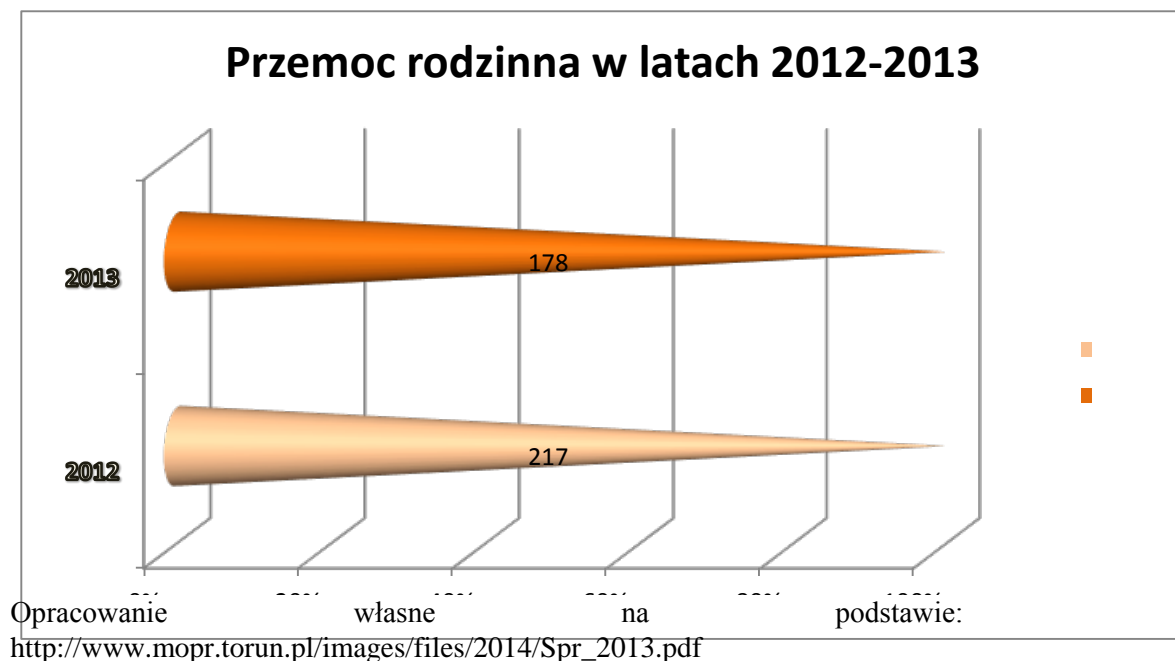
Wykres: opracowanie własne na podstawie: <http://www.mopr.torun.pl/images/files/2016/sprawozdania/CAO%202015.pdf>.

Na obszarze miasta Torunia liczba rodzin korzystających z pomocy MOPR z tytułu przemocy w rodzinie w roku 2014 wyniosła 107 rodzin, natomiast w roku 2013 wyniosła 16 rodzin. Także w roku 2014 znacząco wzrosła liczba rodzin, zgłaszających problemy związane z przemocą. Jest to spowodowane nie tylko przemocą, ale problemami które się nawarstwiają czyli bezradnością, brakiem pracy.

W okresie od stycznia 2014 r. pracownicy z działu Interwencji Kryzysowej i Poradnictwa Specjalistycznego podjęło 208 środowisk z problemami przemocy w rodzinie, gdzie w roku poprzednim czyli 2013 tych środowisk było

178. Od roku 2014 zauważa się, że liczba środowisk wzrosła do roku poprzedniego. Tak jak wspomniano wcześniej często występują sytuacje, że problemy nakładają się na siebie i w jednym środowisku występuje problem przemocy związany z alkoholizmem, bezrobociem i coraz częściej bezdomnością³⁷.

Wykres nr 7. Przemoc rodzinna w latach 2012-2013.

W roku 2013 na terenie miasta Torunia pomocą zostało objętych 178 środowisk, gdzie w roku 2012 tych środowisk było 217. Jak można zauważyć liczba środowisk nie zmienia się znacznie w porównaniu do roku 2012. Pracownicy MOPR tłumaczą, że liczba ta jest niższa z rokiem poprzednim dlatego, że Dział zmienił siedzibę na odległą od centrum Torunia, co mogło spowodować mniej osób zgłaszających się o pomoc.

Natomiast w roku 2012 na obszarze miasta Torunia liczba rodzin korzystających z pomocy MOPR z tytułu przemocy domowej wyniosła 217 środowisk, zaś w 2011 roku 185 rodzin. Zauważa się, że od roku 2012 liczba rodzin prowadzonych przez MOPR nie zmienia się znacząco do roku 2011. Nie zmieniają się także problemy związane z przemocą występujące w środowiskach zgłaszających się o pomoc do MOPR-u.

Pracownicy zespołu interdyscyplinarnego ściśle współpracują w ramach działań interwencyjnych z pracownikami socjalnymi w celu pomocy klientom zgłasza-

³⁷ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu, *op. cit.* .

jącym się do MOPR w Toruniu. W latach 2011-2015 współpraca ta dotyczy takich problemów jak przemoc domowa, procedura „Niebieskiej Karty”, a także pomoc osobom starszym i schorowanym. W latach 2011-2015 obserwuje się znaczący wzrost przemocy w rodzinie w roku 2015 w porównaniu do ubiegłych lat. Dylemat ten narasta z roku na rok i staje się poważnym problemem społecznym z którym borykają się mieszkańcy Torunia. Czynnikiem tego zjawiska jest wiele poczynając od sytuacji ekonomicznej rodziny przez ubóstwo i bezrobocie, to wszystko zaburza prawidłowe funkcjonowanie rodziny i prowadzi do zachowań patologicznych.

5. Podsumowanie

Przemoc w rodzinie stanowi w Toruniu istotny problem społeczny. Jak pokazują statystyki MOPR, liczba rodzin w których występuje zjawisko z roku na rok rośnie. Również opinia publiczna zauważa ten problem. Ponad połowa mieszkańców Torunia zna rodziny w których występuje przemoc. Najczęściej przyczyną przemocy jest alkoholizm jednego członka rodziny oraz patologia. Aczkolwiek problem ten występuje również w tzw. „normalnych rodzinach”, gdzie nie występuje alkohol ani patologia. Mieszkańcy Torunia otwarci są na wsparcie dla rodzin z problemem przemocy. Przekłada się to również na działalność samorządu, który aktywnie pomaga nie tylko osobą pokrzywdzonym (ofiaram), lecz również sprawcą. Dzięki funkcjonowaniu Zespołu Interdyscyplinarnego pomoc ta ma szeroki charakter.

Literatura

1. Bińkowski T., Polityka rodzinna w III RP. [w:] Miłka M., Wilk-Jakubowski G., *Stan realizacji polityki społecznej w XXI wieku*, Kielce: Stowarzyszenie Współpracy Polska-Wschód, 2009, 168-183.
2. Cabalski M., *Przemoc stosowana przez kobiety: studium kryminologiczne*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2014.
3. Karolczak-Biernacka B., *Ocena pojęcia przemocy*. [w:] Hołyst B. (red.) *Przemoc w życiu codziennym*. Warszawa: Polskie Towarzystwo Higieny Psychicznej: Agencja Wydawnicza CB, 1997.
4. Kopeć M., Przeciwdziałanie przestępstwu znęcania się nad osobami bliskimi. *Spoleczeństwo i rodzina* 2014, nr 38, s 63-76.
5. Lipowska-Teutsch A., *Wychować, wyleczyć, wyzwolić*. Warszawa: Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, 1998.
6. Mazur J., *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2002.
7. Olechnicki K., Załęcki P., *Słownik socjologiczny*. Toruń: Graffiti BC, 1988.
8. Pospiszyl I., *Razem przeciw przemocy*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 1999.
9. Schneider H.J., Przemoc w szkole. *Zdrowie Psychiczne* 1992, nr 1-2, s. 14-25.
10. Sierpowska I., *Pomoc społeczna*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2010.
11. Soriano A., *Przemoc wobec dzieci*. Kraków: Wydawnictwo eSPe, 2002, s. 129.

12. Tyszkiewicz L., Hoc S., Wąsek A., inni, *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, 2010.

Akty prawne

1. *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Dz.U. 2005, nr 180, poz. 1493. z późn. zm.
2. *Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw*. Dz.U. 2010, nr 125, poz. 842 z późn. zm.
3. *Zarządzenie nr 162 z dnia 18 lutego 2008 roku w sprawie metod i form wykonywania przez Policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”*. [on-line]. [Dostęp 21 luty 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://bip.kgp.policja.gov.pl/download.php?s=18&id=8052>.
4. *Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020*, s. 13. [on-line]. [Dostęp 15 luty 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.niebieskalinia.kujawsko-pomorskie.pl/upload/file/3.pdf>.

Źródła internetowe

1. Lewoc M., *Diagnoza skali zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce*. [on-line]. [Dostęp 21 luty 2016]. Dostępny w World Wide Web: <https://ms.gov.pl/pl/probacja/2014/download,2782,3.html>.
2. Mellibruda J., *Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie*. [on-line]. [Dostęp 3 stycznia 2016]. Dostępny w World Wide Web: http://www.niebieskalinia.pl/przewodnik_ustawa/poradnik_-_ekspertki_radza/01_Jerzy_Mellibruda.pdf.
3. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu, *Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Toruniu za 2015 rok*. Toruń 2016. [on-line]. [Dostęp 20 kwietnia 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.mopr.torun.pl/images/files/2016/sprawozdania/CAO%202015.pdf>.
4. Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, *Rodzaje przemocy*. [on-line]. 2016 [Dostęp 1 kwietnia 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/8-rodzaj-przemocy>.
5. Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, *Gdzie szukać pomocy?* [on-line]. 09.10.2014 [Dostęp 11 kwietnia 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.niebieskalinia.pl/pomoc/gdzie-szukac-pomocy>.
6. Olszewska A., *Przestępstwa związane ze zjawiskiem przemocy w rodzinie*. [on-line]. 13.11.2012. [Dostęp 7 marca 2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.niebieskalinia.pl/serwis-prawny/prawo-w-praktyce/najwazniejsze-przepisy-prawne-dot-%20przemocy-w-rodzinie/3990-przestepstwa-zwiazane-ze-zjawiskiem-przemocy-w%20rodzi-nie?showall=&%20start=1>.
7. Sąd Okręgowy w Toruniu, *Placówki oferujące wsparcie i pomoc dla ofiar przemocy domowej na obszarze właściwości Sądu Rejonowego w Toruniu*. [on-line]. [Dostęp 20 kwietnia 2016]. Dostępny w World Wide Web:

<http://www.so.torun.pl/plik,135,wykaz-placowek-oferujacych-wsparcie-i-pomoc-dla-ofiar-przemocy-domowej-na-obszarze-wlasciwosci-sadu-rejonowego-w-toruniu.pdf>

8. Wierzba K., *Organizacje wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie*. 15.07.2011. [on-line]. [Dostęp 11 kwietnia 2016]. Dostępny w World Wide Web: http://www.edulandia.pl/edukacja/1,101856,5756027,organizacje_wsparcia_dla_ofiar_przemocy_w_rodzinie.html.